

SZÍNHÁZI ESTÉK

Jó embert keresünk

Brecht és Weill nekikezdték a *szecsuáni jólélek* megzenésítésének. A kettős főszerepet a komponista felesége, Lotte Lenyának szánták. A Broadway nem mutatott érdeklődést a Koldusopera-duett erkölcsi példázatára, a szerzőtársak szétváltak. Mialatt a drámaíró New York 57. utcájába a dán királyi színház kommunista színésznőjéhez – Paul Dessau majdani feleségéhez –, Ruth Berlauhoz költözik, hogy zavartalanul együtt dolgozhasson Auden angol költővel: Zürichben (1943. február 4.) bemutatják a kabarézongorista-komponista Huldreich Georg Früh kísérezőzenéjével a Weill-elhagyta kínai darabot. A német muzsika pártszolgálatosának, Paul Dessauának kemény, száraz, undok kísérezőzenéjét a Frankfurt am Main-i premier óta (1952) szo-

ha kommunista éppen nem volt is, mindenesetre gyanúsítható Marx Károly közgazdasági eszméinek dramaturgiai kamatoztatásával. Álkinai paraboladrámájának egymondatos összefoglalása: lehet-e jónak lenni osztálytársadalomban? Elhagyják az epilógust. Szarvas József, akinek színészi erejét, személyiségének báját hívták vendégül beindítani az előadást, háládatlanul elűtetik a lehetőségtől, hogy záróbeszédével elbúcsúzzék a közönségtől; Brechtől elveszik az összefoglaló morált. A zárszó költői kérdése: Megváltoztatható-e a világ? Az alkotókat más kérdés izgatja: Megváltoztatható-e egy közismert dráma?

Nevelés szerep éppen Brecht jogainak védőügyvédjeül szegődni. A német költő két lábbal taposta a Beumarchais

László. Kardos akaratossággal visszakiabálja a feleletet Udvaros. Hiteles kocsmahangulat. Színházi zsánerkép. A jegesnek rágalmozott drámát áthatja a lírikus Brecht megrendülése: kivédhetetlen csapásnak tartja az ellágyulást, végzetkimérte büntetésnek a szerelmet. A dacos lira magyar megfelelője Wahorn András karcos, kemény hangja: „Már megint itt van a szerelem...” Brecht: „Az enyelgés fojtogatásra fordul, / Sikoly hasít a lágy, szerelmi szóba. / Miért köröz ott fent a keselyű? / Egy lány, egy lány most megy találkozóra!” Megfelelő zeneszerző lett volna Wahorn. (Talán rendezőként is újat hozott volna.)

Csúnya szavakat kevernek Nemes Nagy szövegébe. Gyermeteg disznólkodást. Néhány erősebb kifejezést csak sejtne-

Udvaros Dorottya és Schlanger András

MTI-FOTÓ

kás használni. Gellért Endre az első hazai Brecht-bemutatóhoz Ránki Györggyel íratott behízelgően fülbeküszőbb muzsikát (1957). Ljubimov pedig kihasználva a szerzőjogi szakadékot – a Szovjetunió nem írta alá az egyetemes szerzői jogokról szóló nemzetközi egyezményt –, a Taganka színházalapító előadásához Hmelnyikov és Vasziljev zeneszerzőkkel gitárra orosz dalokat íratott.

A budapesti Új Színházban a színpal takarásában Márta István zongorázik. Gyakorlott Dessau-hamisító. Idézet az eredeti partitúrából. Az, ami hallható, nem ingyákat cibáló, erőszkas zene, mint a Dessaué, de azért csúnya pancs. Illik a játszott szöveghez. A műsorfüzet állítása szerint Nemes Nagy Ágnes fordította a drámát, a dalokat **Eörsi István**. Különös eljárás. Egy költő fordítása ízlés szerint megítélhető. Másik költővel befordított verseket irodalmi nevelétséggel.

Divatjamúlt dohogás mindez. Büszke cégér Új Színháznak nevezi a társulást. Programadóként elbántak Vörösmartyval. Második bemutatójuk nem növendékvizsga – tényleg: elfogadták Novák Esztertől a Csongort? –, maga a főrendező Ács János ismerteti a színpadról véleményét Brechtről. A szecsuáni jólélekből két dramaturgja (Forgách András, Vörös Róbert) kihúzták a kínját. Brecht Kínája, persze, annyira helyhez hű, mint a Hamlet Dániája. Megszüntették az eredeti neveket. Mintha a Hamletet Egy herceg, a Miniszter, a Lány és Fivér szereplőkkel adnák. Brecht sokat merített a kínai operadráma tanulmányozásából. Az előadás a japán színház virágos útját építetteti meg a nézőtérre keresztülívelően: onnan jönnek, rézszint rajta mennek a szereplők, legjobb találatként a távozót istenek fölszedik maguk mögött a hidat. A dramaturgok kihúzták a darab világnézetét. Eljárásuk korszerűnek mondható: Brecht,

óta valamelyest tisztelt szerzői jogokat. Elfogulatlan kézzel korozott haszonért a világirodalom drámaszerzőinek zsebében. Messzire ne menjünk: az Elefánt-dalt – amit Széles László fülhasogatóan beleoldit egy kézi mikrofonba – Kiplingtől csörte Brecht. Büszke plagizátort átdolgozni nem bűn, hanem kötelesség. Brecht arra uszít: megcáfolandóak az aranyigazságok. Újragondolandóak eszméi, drámai helyzetei. Megvetően akár elvethetőek. Ilyenkor helyénvaló új darabot írni. Most csak belepancsoltak a szövegbe, úgy, miként Márton László (Budapest) kijelölte a Koldusopera összemazsolásával.

Minden rendezés új dráma írása egyben.

Vessük össze a rendezőileg legszebben megoldott jelenetek egyikét a szöveggel! Brecht egy olcsó külvárosi vendéglő külön-szobájára gondolt a lakodalmi képnél. Menczel színpada a városon kívül, ahol véget ér a tehervonatok vágánya, forgóra állít egy hatalmas asztalt. Körötte a csoportos lerészegedés pontosan megvalósított etűdjéi. Csoportocskák. Dülöngelő párocskák. A potyalakomázók epizódjait erősebben hangsúlyozza a rendezés a cselekvés fő vonalánál. A megcsúfolt szerelem, a pénzen vett boldogság kínosságát nem mutatják. A kültelti bachanália a fontos. Az oldalt eltűnő párok. „Tudsz például három szál tealevélből öt csésze teát főzni?” – kérdi Szun, az állástalan repülő. Vagy: „Szun: Tudsz-e aludni akkora szalmazsákon, amekkora a pap könyve?”

Sen Te: Kettesben?

Sen Te: Egyedül.

Sen Te: Akkor nem.

Szun: Rettenetes, micsoda asszonyt kapok!”

A nincstelenség száraz szemmel vizsgált jövőjét, a boldogság érdekekre épült ingatagságát sűríti össze a költő. Asztal tetején harsogva kérdez Széles

tünk, annyira nem tanítanak jól beszédet a főiskolán, hogy csupán fülhallás után megértjük a színészeket. Néhány zsargonkiszólás is segít Brechtnek, hogy idősebb költő legyen.

Az Új Színház első két bemutatója fölényesen kezeli a drámákat. A szecsuáni jólélek előadása színész-szabadítóknak rémlik. A három isten (Schlanger, Fazekas, Magyar) szakadatlanul cserélgetik Csik György jelmezeit. Új és új alakban tűnnek föl, régi vicekkel. Csomós pontos proli-anyatigris. Amikor mikrofonnal lép színre, pillanatig azt hisszük, elismétli a Csongor és Tündében előadott Eisemann-örökzöldjét. Papp Zoltán borbélyvámosi János kézmozdulataival él. Lázár Kati saját hagyományával. Örömteli, friss újdonság az ocelomintás Takács Kati kaján paródiája. Peczkay bánatos nagyapó, Falvay mohó nagynéne, Kamarás Iván egy punk-paródiában emberi mimikájú, Kristóf Tibor alázatos, Prókai éles és szabatos, Schneider Zoltán mélabúsan magára hagyott, Koós Olga küzd a hallhatóságért. Várhegyi Teréz is alkalmas a Peczky bántatos színházra termettsége igazolására. Szabad minden a színészeknek az előadásban. Nem nehezedik rájuk a rendező. Megengedett elmondani diákkoruk legkedveltebb tréfáit. Szövegbetoldásaik, kiegészítő játékaik szíves fogadtatásra találnak. Kise néhez helyzetbe hozza az általános ki mit tud a kettős főszerepet játszó Udvaros Dorottya. A darabot játszaná, de a nézők figyelmét elvonják a mellékszereplők. Különösen a fogai között gyufaszálat harapó nagybácsi alakjában tudta összetetten ábrázolni az életrel való rosszaságban is az esendőséget és a jóságba való hajlandóságot.

A mellékes ötletek megeszik a mondanivalót.

M. G. P.